

Spodbujanje primerov dobrih praks na področju socialne in solidarnostne ekonomije

Poročilo o projektu Socialna in solidarnostna ekonomija kot razvojni pristop k trajnosti v Evropskem letu za razvoj 2015 in naprej – SSEDAS: 1. februar 2015–31. januar 2018.

Projekt Socialna in solidarnostna ekonomija kot razvojni pristop k trajnosti v Evropskem letu za razvoj 2015 in naprej (SSEDAS),¹ je bil namenjen krepitvi kompetenc razvojnih in socialnoekonomskih mrež na 55 ozemljih (46 v Evropi in devet zunaj nje), natančneje v 32 državah sveta, od tega v 23 članicah EU² in devetih državah Latinske

Amerike, Afrike in Azije (Brazilija, Bolivija, Urugvaj, Tunizija, Mavricij, Mozambik, Indija, Malezija, Palestina).

Projekt je bil namenjen raziskovanju, zagovorništvu, ozaveščanju in spodbujanju primerov dobrih praks na področju »zapolnitve vrzeli« med razvojnim sodelovanjem ter socialno in solidarnostno ekonomijo (SSE), kar vključuje krepitev zavedanja javnih institucij, nevladnega sektorja in najširše javnosti o tem, kako lahko spremembe pravnega okvira in javnih politik okrepijo povezavo med SSE ter bojem proti revščini. Pomemben poudarek projekta je bil na boljšem ozaveščanju prebivalcev teh ozemelj glede pomena SSE za boj proti revščini. Zato je bila narejena tudi primerjalna raziskava, s katero smo želeli dobiti uvid v različne prakse SSE glede na raziskovana ozemlja, prav tako pa poiskati njeno skupno definicijo.³ Upoštevali smo primere, ki delujejo skladno s

njih nevladnih organizacij: COSPE in Fairwatch (Italija), Südwind (Avstrija), INKOTA (Nemčija), DEŠA-Dubrovnik (Hrvaška), KOPIN (Malta), CERA (Španija), Fundacija koalicije za pravično trgovino (Poljska), Ekumenska akademija Praga (Češka), Pravična trgovina Hellas (Grčija), Mondo (Estonija), Balkanski inštitut za delo in socialno politiko (Bolgarija), CARDET (Ciper), Proetična trgovina (Finska), Ressources Humaines Sans Frontières (Francija), The Co-operative College in Think Global (Združeno kraljestvo), Fundacija Croma in Fundacija za razvoj demokratičnih pravic – DemNet (Madžarska), Instituto Marquês de Valle Flôr (Portugalska), Fundacija TERRA Milenij III (Romunija), Slovaški center za komunikacijo in razvoj (Slovaška), Mirovni inštitut – Inštitut za sodobne družbene in politične študije (Slovenija), Action pour le Développement ASBL – SOS FAIM (Belgija), Green Liberty (Latvija), Waterford One World Centre (Irska).

¹ Projekt delno financira Evropska unija, kot partner iz Slovenije pa je pri njem sodeloval Mirovni inštitut.

² Projekt se je izvajal od 1. februarja 2015 do 31. januarja 2018, in sicer v partnerstvu nasled-

³ Vse ugotovitve v besedilu povzemamo po poročilu o SEE, ki je objavljeno na <http://www.mirovni-institut.si/projekti/susy/> in <http://si.solidarityeconomy.eu/>.

prevladujočim razvojnim modelom, a se hkrati zavzemajo za inovacijo in graditev alternativnih razvojnih modelov. Raziskovalna aktivnost je potekala v štirih fazah:

1. identifikacija najmanj dvajsetih relevantnih sogovornikov v vsaki državi, ki so predlagali po tri primere dobre prakse SSE;
2. na podlagi poglobljenih intervjujev z relevantnimi sogovorniki smo izbrali najboljši primer v vsaki državi;
3. po opravljenem izboru smo opravili še pet intervjujev s soustvarjalci izbranega primera dobre prakse, da smo ugotovili, kako dejansko deluje;
4. na koncu je bilo izdelano končno poročilo s poglobljeno analizo vseh dobrih primerov SSE oziroma značilnih izkušenj s temi primeri.⁴

Raziskovalci smo se soočali z različnimi definicijami SSE glede na vpliv lokalnih razmer ter glede na vire in podatke ter informacije, iz katerih smo izhajali, prav tako pa glede na vsebine različnih zaznanih in izbranih dobrih primerov. V večini primerov smo SSE opredeljevali kot »kooperativno« ali »socialno« ekonomijo, ki jo najbolje opišejo spodaj navedeni primeri iz severnih in vzhodnoevropskih držav.

⁴ Za dober primer povezovanja področij SSE ter razvojnega sodelovanja v Sloveniji je bila izbrana *Skuhna – Svetovna kuhinja po Slovensko* oziroma socialnopodjetniški projekt, ki sta ga razvila Zavod Global in Zavod Voluntariat skupaj z migranti in migrantkami, živječimi v Sloveniji. O tem in vseh drugih primerih so bili narejeni tudi krajši predstavni videi, ki so prosto dostopni na YouTube kanalu SUSY.

V Sredozemlju, zlasti v Franciji, Italiji, Španiji in na Portugalskem, se koncept pojavlja v jasnejši obliki, z izrazitim socialnim poudarkom in večjo avtonomijo. Vsi subjekti, ki so bili analizirani v prvi fazi raziskave, in tisti, ki so bili izbrani kot dobri primeri, spadajo v enega od treh glavnih sektorjev, vključenih v RIPESS-ovo definicijo SSE.⁵

Pri projektu je sodelovalo devet držav severne in srednje Evrope, v katerih se je raziskovalo osemnajst dobrih primerov. Za te države je značilno, da nimajo urejenega pravnega okvira, ki bi urejal to področje – najpogosteje se govori o socialnem podjetništvu. Na primer, v Avstriji je solidarnostna ekonomija enačena s socialno ekonomijo in večinoma spada v tretji sektor. Na vzhodu Dunajske regije deluje pobuda *Solidarity Agriculture*, ki jo nehierarhično soustvarja skupina ljudi, ki si prizadeva prevzeti nadzor nad proizvodnjo hrane. Nastala je leta 2012, svojo prakso pa je razvila z zgledovanjem po množičnih zasedbah zemlje v Latinski Ameriki. Svoje delovanje kombinira z izobraževalnimi dejavnostmi in političnim angažmajem, v katerem sodelujejo tudi z mestno oblastjo. Drugi avstrijski dober primer je društvo *InterSol*, ki že od leta 1992 deluje v zahodnem delu Salzburške regije. Sodeluje v sektorju razvojnega sodelovanja in politične organizacije, ki podpira pobude soli-

⁵ RIPESS, ki velja za najrelevantnejšo svetovno mrežo SSE, jo definira kot »gibanje, ki želi spremeniti celoten ekonomski in socialni sistem, v katerem bi se vzpostavil nov model razvoja, pri katerem bi se upoštevale vrednote solidarnostne ekonomije. Gre za dinamiko vzajemnosti in solidarnosti, ki povezuje individualne interese s kolektivnimi.« (www.ripest.org)

darnostne ekonomije v Avstriji. So del avstrijskega sektorja za razvoj, tako da imajo neposreden vpliv na vladne politike.

V Združenem kraljestvu se pojem SSE redko uporablja, prevladuje koncept socialnih podjetij, ki zaobjema alternativne in kolaborativne oblike ekonomije (vse od posameznikov pa do večjih združenj) in dejavnosti. V okviru projekta je bila za dober primer izbrana pravična trgovina *Zaytoun*, ki od leta 2004 deluje v Londonu ter uvaža in preprodaja palestinske ekološke proizvode. Kot drugi primer pa je bilo predstavljeno socialno podjetje *Manchester Home Care* (ali *CASA Manchester*), ki je v lasti zaposlenih (kar v tem primeru pomeni, da lahko zaposleni šest mesecev po podpisu pogodbe sodelujejo pri sprejemanju odločitev v podjetju). *CASA Manchester* se od leta 2004 vzpostavlja kot servis oskrbe in podpore starejšim prebivalkam in prebivalcem na domu. Podjetje praviloma zaposluje dolgotrajno brezposelne ali pa tiste, ki jih prištevajo med ranljivejše družbene skupine. Belgija nekoliko izstopa od drugih severnoevropskih in srednjeevropskih držav, saj že vse od leta 1994 povezuje projekte razvojnega sodelovanja s projekti solidarnostne ekonomije na svetovni ravni. Izbrana dobra praksa, socialno podjetje *Autre Terre* iz Liege, deluje po vsej Belgiji, njen cilj pa je razvoj skupnih programov z lokalnimi organizacijami v Zahodni Afriki in Peruju na področju varnosti prehranjevanja in upravljanja odpadkov – reciklaže.

Na Finskem je ideja SSE precej nova, pobude s tega področja so vzniknile šele pred kratkim. Tako je zato, ker

sta socialna država in državna blaginje še vedno močni, kar pomeni tudi državno podporo dejavnostim »tretjega sektorja«. Drugod, recimo v Nemčiji, je postal javni sektor šibkejši, zato so pobude SSE pogostejše. Veliko aktivistov iz Nemčije je vključenih v spletno platformo *foodsharing.de*, namenjeno razdeljevanju hrane, ki bi bila sicer zavržena (v Nemčiji vsako leto zavržejo 18 milijonov ton hrane, od tega 10 milijonov ton užitne). Platforma, ki deluje tudi v Švici in Avstriji, vzpostavlja sistem zaupanja, nikomur namreč ni treba dokazovati, da nima sredstev za hrano, kar povečuje število udeleženih, sploh tistih, ki se sicer ne bi upali ali želeli vključevati. Temelji tudi na ideji, da vsakdo vzame toliko hrane, kolikor je potrebuje. Drug nemški dober primer je *Berlin Food Policy Council*, državljanska pobuda, sestavljena iz prostovoljcev, ki povezujejo kmete, aktiviste vrtičkarje, predstavnike nevladnih organizacij in pobud, osredinjenih na deljenje hrane, akademike in politike. Združili so svoje glasove, da bi tako učinkoviteje vplivali na mestne oblasti pri doseganju čim bolj trajnostne politike hrane in prehranske suverenosti.

Na Poljskem je več kot 10.000 sorodnih pobud, od teh jih ima najmanj 7000 status kooperative, večinoma s sedežem v prestolnici in večjih urbanih središčih. Večji del pobud SSE se izvaja v sektorju izobraževanja, športa in rekreacije ter socialne varnosti. *Ščepec sveta* ali *Szczypta Świata* je družinsko podjetje, ki obstaja že enajst let. Gre za prvo pravično trgovino v jugozahodni regiji Poljske, ki se osredinja na povezovanje potrošnikov s proizvajalci »globalnega

juga« z željo, da bi jim omogočili razvoj lokalnih podjetij, da bi podprli individualne umetnike in manjše kmete.

V Latviji, Estoniji in na Irskem je koncept SSE relativno slabo razvit. Na Irskem je večina organizacij in pobud, podobno kot v Združenem kraljestvu, opredeljenih kot socialnih podjetij, oz. še konkretnije, kot obrti, ustanovljenih za določene namene in ločenih od državne intervencije. Zaposlujejo od petindvajset tisoč do trideset tisoč ljudi. Dobra praksa, ki je bila predstavljena, spodbuja ljudi z nizkimi dohodki (pretežno moške iz lokalnega okolja), da vzdržujejo skupnostne vrtove in restavracije preskrbujejo s specializiranimi ekološkimi produkti. Latvija ima razmeroma malo organizacij, ki bi jih lahko umestili med SSE. Kot je potrdila tudi raziskava latvijske gospodarske zbornice, se med SSE prišteva le okrog tri odstotke organizacij. Izbrani dober primer *Partners in Ideas Fund* (PIF) je zasebna dobrodelna organizacija, katere cilj je razvijati družbeno odgovornost, tako da spodbuja in širi ideje filantropije ter povezuje socialno odgovorna podjetja in posameznike. Upravlja tudi dobrodelno trgovino *Second Breath* v Rigi, ki deluje po metodi ponovne uporabe. V Estoniji je vzpostavljena *Mreža estonskih socialnih podjetij*, katere cilj je popularizirati ideje SSE ter izboljšati pravno podlago za podobne organizacije. Posebej so omenili primer socialnega podjetja *Mondo*, ki upravlja pravično trgovino s prodajo izdelkov z globalnega Juga. Nekateri primeri v Estoniji so tudi med bolj inovativnimi, recimo kmetija s terapevtskimi konji, ki sodeluje tudi z različnimi bolnišnicami in jo finančno podpira država.

V osmih državah sredozemskega območja je bilo obravnavanih sedemnajst primerov dobrih praks, kar kaže na bogato zgodovino in dobro razumevanje koncepta SSE. V Italiji je SSE eden izmed sektorjev z najvišjo dodatno vrednostjo. Tako nekoč kot danes igra glavno vlogo na lokalni ravni, tako v smislu kohezije, kot tudi sprožilke lokalnega razvoja. Okrog osemnajst odstotkov prebivalstva (tj. okoli sedem milijonov ljudi) je vključenih v različne oblike kolektivne proizvodnje ali nabavnih verig in približno sto petdeset tisoč ljudi je povezanih s kolektivnimi oblikami proizvodnje. Dober primer *Arvaia* je kmetijska kooperativa, ki so jo ustanovili državljani in organski kmetje. Gre za prvo tovrstno obliko delovanja, katerega model temelji na sodelovanju in povezanosti med kmeti in potrošniki, skozi katerega si vsi sodelujoči delijo odgovornosti, tveganja in koristi. Gradijo neposredne stike, saj pri dostavi ne posredujejo trgovine. Od podobnih primerov se razlikuje v tem, da deluje na javni, tj. občinski zemlji. Socialna kmetija *Biocolombini* iz Toskane, ki deluje že od začetka dvajsetega stoletja, na osemnajstih hektarih kmetijskih površin prideluje organske pridelke. Pet zaposlenih prihaja iz držav globalnega Juga, trije pa so iz ranljivih skupin. V Italiji sta bila v projektu poudarjena še dva dobra primera: neformalna mreža *Salento* in združenje *REES Marche*, ki povezuje različne subjekte in razvija nove ekonomske modele, ki temeljijo na ekologiji, skupnem, pravičnosti, solidarnosti in novi pristni demokraciji.

V Franciji SSE prispeva deset odstotkov bruto družbenega proizvoda. V

sektor je vključenih približno dvesto tisoč podjetij, ki zaposlujejo dobra dva milijona ljudi – kar je vsak osmi zaposleni v zasebnem sektorju. V zadnjih desetih letih je ustvaril 44.000 novih zaposlitev oz. se je sektor povečal za 23 odstotkov, medtem ko je bila rast zaposlovanja v drugih sektorjih sedemodstotna. *ATIS* (*Association Territoires et Innovation*) je bil prvi izmed francoskih izbranih dobrih primerov. Gre za neprofitno organizacijo, ustanovljeno leta 2012 v Pessacu, v regiji Aquitaine. Nastal je s ciljem spodbujanja družbenih pobud, ki povezujejo potencialne pobudnike projektov ter lokalne socialne potrebe. *ATIS* spodbuja razvoj socialnih in solidarnostnih podjetij tako, da povezuje povpraševanje in ponudbo na določenem območju, prav tako pa pomaga oblikovati ponudbo, tako da ustreza povpraševanju. Zavzema se za podporo in pomoč tistim projektom, ki so uresničljivi in koristni tudi dolgotrajno. Drugi dober primer, raziskan v sklopu projekta, je *Enercoop*, kooperativno združenje iz leta 2005, ki je dejavno v vsej Franciji. Je edini dobavitelj stoddstotno obnovljive elektrike v neposrednem stiku s proizvajalci. Njegovi ustanovitelji so *Greenpeace*, *Bicoop*, *Hespul*, *CLER*, *Friends of the Earth* in *La Nef*.

V Španiji se SSE pojavlja kot realna možnost za drugačno ekonomijo, ki se v zadnjih desetletjih uveljavlja kot preporod preteklih socio-ekonomskih izkušenj in tradicij. Marca 2011 je vlada sprejela Zakon o socialni ekonomiji, s katerim so želeli utrditi prepoznavnost in vidnost SSE ter zagotoviti večjo gotovost za izvajanje tovrstnih

dejavnosti. Španska poslovna konfederacija za socialno ekonomijo je izjavila, da je socialna ekonomija ključni socio-ekonomski dejavnik z več kot 45.000 organizacijami, ki ustvarjajo 10 odstotkov BDP in 12 odstotkov zaposlitev v državi. *Red de redes de economía alternativa y solidaria (REAS)* je konfederalno partnerstvo osemnajstih mrež (štirinajst od teh jih je vezanih ozemeljsko ali sektorsko), ki združuje več kot 500 subjektov in podjetij, v njem pa sodeluje več kot 38.000 članov – ob tem še 8300 zaposlenih za potrebe specifičnih nalog –, ki ustvarijo 335 milijonov evrov letnega prometa. *Almocafre* je neprofitna kooperativa v Còrdobi, ki se ukvarja z aktivnostmi pravične trgovine ter proizvodnjo in prodajo kmetijskih pridelkov. Drugi primer, pod imenom *Terrabona*, se osredinja na organsko kmetijstvo s ciljem spodbujanja socialne in delovne integracije ljudi s fizičnimi in psihičnimi ovirami. Aktivnosti te kooperative so proizvodnja, prodaja in predelava lastnih izdelkov. V projekt je bil vključen tudi dober primer *The Agroecological Agriculture Fair*, organska kmetijska tržnica v Zaragozi, ki omogoča neposredno povezavo med pridelovalci in potrošniki ter spodbuja ekološko kmetijstvo – vsak, ki želi na tržnici prodajati svoje izdelke, mora namreč imeti certifikat ekološke pridelave.

Za Grčijo je ideja SSE dokaj nova – koncept se je porajal v času krize (od leta 2008). Večina pobud je ne glede na to, ali so legalizirane, mlajša od treh let. Obstoječe vključujejo velik spekter dejavnosti in med njimi je opaziti veliko mero sodelovanja – poskušajo namreč slediti najbolj gorečim potre-

bam in zahtevam prebivalstva. Tako so se postopoma začele uveljavljati in so postale nekakšna zamenjava za izginjajočo socialno državo. *BioMe* je trenutno prvi in edini samoupravni proizvodni obrat v Grčiji, ki zadnja štiri leta deluje v vzhodnem delu Soluna. Nekoč cvetoče industrijsko podjetje je propadlo in opeharjeni delavci so s samoorganizacijo prevzeli tovarno v svoje roke. Delavci v *BioMe* proizvajajo naravna čistila, pri čemer sledijo vodilu, da mora biti izdelek vsem dostopen in tudi okolju prijazen – zato uporabljajo tradicionalne postopke. Še eden od grških primerov, predstavljenih v projektu, je *Solidarity for All*. Gre sicer za nacionalno organizacijo, ki pa se najbolj osredinja na regijo Attica. Ponuja koordinacijo, praktično pomoč in asistenco različnim pobudam SSE po vsej državi – vse od socialnih klinik in lekarn do skupinskih kuhinj in distributerjev hrane. Cilj organizacije je medsebojno povezovanje, komuniciranje in usklajevanje različnih struktur, gibanj in pobud, ki so nastale kot odgovor na t. i. grško dolžniško krizo.

Tudi Ciper ima močno zgodovino socialne ekonomije, ki se je vzpostavila skozi kooperative vse od leta 1904. Leta 2012 je na Cipru delovalo več kot sto kooperativ, ki so bile pravno pripoznane in varovane. Slaba stran tega je, da so se druge oblike socialnih in solidarnostnih organizacij izgubile v tem pravnem okviru in imajo v svojem delovanju veliko omejitev. Vseeno obstaja veliko organizacij SSE, ki se ukvajajo z zagovorništvom, podporo ranljivim skupinam, okoljskimi in drugimi skupnostnimi dejavnostmi. Kot dober primer je bila izbrana *Anakyklos Perivalontiki*,

najstarejša organizacija SSE na Cipru, ki ne spada med kooperativne družbe, deluje pa na področju reciklaže oblačil in drugih podarjenih izdelkov.

SSE so se začele na Malti razvijati šele v zadnjih letih, zlasti po priključitvi EU. Zaradi pomanjkanja ustrezne regulacije in koordinacije med akterji ni zadostne državne podpore pobudam SSE, kar omejuje potencial, ki bi ga te lahko imele. Predstavljeni dober primer, *Koperattiva Rurali Manikata*, je kmetijska kooperativa v vasi Manikata. Skrbi za ohranjanje zgodovinskih stavb v zaščitenem območju in narodnem parku Majjistral ter tradicionalnih kmetijskih praks, ki so bile vedno poglavitni vir zaslužka za lokalno prebivalstvo.

Na Portugalskem se je v zadnjih tridesetih letih sektor SSE razvijal z izjemno hitrostjo – med letoma 1997 in 2007 se je rast socialnih organizacij povečala za skoraj 90 odstotkov – in posledično danes združuje približno 200.000 aktivnih podpornikov in več kot 50.000 organizacij. Od leta 2010 je sektor SSE vključen tudi v načrtovanje državnega proračuna. *ADREPES (The Association for the Rural Development of Setubal Region)* je združenje javnih in zasebnih institucij, delujoče od leta 2001. Zavzema se za razvoj ruralnega področja na Setubalskem polotoku, kar poskuša doseči s povezovanjem potrošnikov z lokalnimi pridelovalci. Drugi dober primer, ki je bil predstavljen, je *Monte* – neprofitno zasebno združenje, ki že dvanajst let promovira socialni in ekonomski razvoj predvsem na ruralnem območju Central Alentejo.

V sedmih vzhodnoevropskih državah je pri projektu sodelovalo enajst

izbranih dobrih praks. Videti je, da je koncept SSE na tem območju zaradi določene podobnosti s »socialističnim modelom«, ki je od padca berlinskega zidu manj priljubljen, nekoliko obrobjen. Socialna ekonomija je pogosto razumljena kot »tretji sektor«, bolj razširjen in sprejet je model »socialnega« podjetništva. A posebnost je, da številni primeri namenjajo izrazito pozornost socialni vključenosti ranljivih družbenih skupin z zaposlovanjem, izobraževanjem in usposabljanjem. Marsikateri primer je zaživel s pomočjo financiranja socialnih skladov EU ter nato nadaljeval samostojno pot. Na Madžarskem ni posebnega zakona, ki bi definiral SSE. Dober primer je pravična kmečka tržnica *Szimpla*, ki od leta 2012 deluje v centru Budimpešte, in zagotavlja možnost majhnim lokalnim pridelovalcem, da ob sprejemljivih najemninah za uporabo stojnic prodajajo svoje izdelke. *Mecsek Zöldút Association*, ustanovljena 2012, je socialna neprofitna pobuda lokalnih prebivalcev, namenjena promociji solidarnostne, trajnostne, lokalne ekonomije, ki jo povezuje s turizmom ter zaposluje invalide.

Bolgarija je pred kratkim sprejela akcijski načrt za SSE, iz katerega je razvidno, da imajo lahko socialna podjetja pomembno vlogo pri trajnostnem razvoju. Kot dober primer navajajo *Banko hrane*, ustanovljeno leta 2012 v Sofiji, ki si prizadeva za zmanjševanje količine odvržene hrane ter zagotavlja skrb in prehransko podporo za migrante, tako da ustvarja povezavo med prehransko industrijo in organizacijami, ki s hrano oskrbujejo prebežniška zavetišča ter migrante zunaj njih. *Bakery Social*

Club, ustanovljen leta 2013, je socialno podjetje iz Gabrova, ki se ukvarja s peko kruha in pekovskih izdelkov ter organizacijo dogodkov s kulturnim, socialnim in izobraževalnim programom za mlade in odrasle s posebnimi potrebami, cilj pa je njihova socialna integracija.

SSE je na Češkem relativno nova ideja in je dojeta predvsem kot koncept, ki pomaga deprivilegiranim skupinam, tako da se večina socialnih podjetij tudi fokusira na njihovo zaposlovanje. Ni pa jasnega razlikovanja med socialnimi podjetji in organizacijami, ki se osredinjajo na solidarnostno načelo, ali nevladnimi organizacijami. Četudi so pravni okvir, ki regulira SSE, v Romuniji sprejeli šele pred kratkim, ima ta koncept tam dolgo zgodovino. Eno prvih tovrstnih podjetij, kmetijsko-proizvodna družba *The Phalanstery*, je bilo ustanovljeno že 1835. V zadnjem desetletju je bil ustanovljen *Inštitut za socialno ekonomijo*; svoji podružnici sta odprla tudi *NESsT (An International organization)* in *Impact Hub (International Network of Co-Working Space)*. Na Slovaškem ni posebnega zakona, ki bi urejal področje SSE, na splošno je koncept razumljen kot pomoč deprivilegiranim skupinam. Finančni vložek države v ta sektor je zelo majhen. Večina pobud SSE tako deluje znotraj nevladnega sektorja.

Na Hrvaškem prav tako ni krovne zakonodaje o SSE, razen tiste o kooperativah. SSE je prisotna le bežno; javne oblasti jo marginalizirajo, kar je razvidno iz nacionalnih dokumentov, kjer je SSE omenjena zgolj v Nacionalni strategiji za razvoj civilne družbe 2006–2011, Strategija razvoja socialnega podjetništva 2014–2020 pa se izvaja zelo

počasi. Socialna kooperativa *Prijateljica* zaposluje invalide pri projektu reciklaže plastičnih sveč in lučk in izdelovanja daril iz mavca, gline in parafina.

V Sloveniji je uradno, razen koooperativ, prav tako govor le o socialnem podjetništvu, kot ga definira zakon iz leta 2011. Do januarja 2015 je bilo za ta sektor pristojno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, trenutno pa je pristojno Ministrstvo za ekonomski razvoj in tehnologijo. Kot dober primer omenjamo *Skuhno – Svetovno kuhinjo po Slovensko*, inovativen projekt socialnega podjetja, ki temelji na vzpostavitvi mostu med migranti in lokalno skupnostjo na podlagi prehranskih potreb. Podjetje na eni strani izboljšuje socialni položaj migrantov, saj lahko v Skuhni delajo (predvsem) kot kuharji, na drugi strani pa razbija stereotipe in ksenofobijo o migrantih ter krepi solidarnost z njimi.

SUSY. Dostopno na: https://www.youtube.com/channel/UCRy4hjD4Sjg1Oo_OOapXhcg (22. januar 2018).

Viri

KONČNA ANALIZA RAZISKAVE SSEDAS

(2017): *Preobrazbena ekonomija: izzivi in omejitve socialne in solidarnostne ekonomije (SSE) na 55 ozemljih Evrope in sveta*. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2017/05/prevod-ssedas.pdf> (29. januar 2018).

MIROVNI INŠTITUT (N. D.): *Socialna in solidarnostna ekonomija kot razvojni pristop za trajnost v Evropskem letu za razvoj 2015 in naprej – SUSY*. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/projekti/susy/> (21. januar 2018).

RIPES. Dostopno na: <http://www.ripess.org/> (22. januar 2018).